

Dr. Kristóf György: Petőfi és Madách. Budapest, Hornyánszky, 1911. Nagy 8r. 49 lap. Ára K 1-20.

Petőfi és Madách világképével, ennek legfőbb értékével s a költőnek ez értékhez, ez értéknek az emberiséghez, (az egyénhez vagy az egészhez) a költő véleménye szerint való viszonyával foglalkozik ez a sok és komoly tanulmányon felépült dolgozat. Hogy az alap, melyről elindult, helyes-e, ahhoz férhet szó, de ha annak fogadjuk el, elmondhatni, hogy Kristóf György öntudatos biztonsággal építette fel rá elméletét és következtetéseit, melyek irodalomtörténeti szempontból is, bár merészek, de nagyon érdekesek.

E dolgozatban Petőfi és Madách nem irodalomtörténeti párhuzamnak kerültek együvé, hanem csupán azért, mert ők emelkedtek irodalmunkban a filozófiai szemlélődés legmagasabb fokára s így legalkalmasabb példák voltak az elmélet kipróbálására, bebizonyítására. A próba nevezetesebb eredményei a következők: 1. Petőfi világképében legfőbb érték a szabadság, melyen a világboldogságot érti. Ez értéket élő reálitásnak tekintti, melyért — minthogy elérésére nézve optimista — egész lelkével küzd. Ezért e tudat még rendes élete folyását is megneemesíti, az eszményiség varázsával vonja be s az érték veleszületett tehetsége lévén, az embereket is ebből a szempontból látja csak. Költészetének alakjai is mind olyanok, a kik vagy ellenségei a szabadságnak, vagy emezek tunya rabjai, vagy vértanúi a szabadságnak. Mivel pedig egy abszolút értéket szeretne megvalósítani, teleologikus a szellemi élete, jövőre irányul s ennek kifejezésére leginkább a líra a megfelelő forma. — 2. Madách világképét Kristóf is természetesen az *Ember tragédiájában*, ennek alapgondolatát a mithikus keretben keresi. Ez alapgondolatot a három, a bevezetésében elfogadott világnézetnek megfelelően, az eddigi magyarzatoktól eltérően, abban keresi, hogy a legfőbb érték az intellektuális, etikai és esztétikai élet harmóniája, mely azonban nincs meg: a vallásnak és esztétizmusnak küzdelme az értelemmel, a teremtőé Luciferrel örök. S ez a küzdelem az ember, a kulturának élő nemes egyéniségek tragédiája, típustragédia. Tragikumuma a nemes lelkeknek, hogy ez eszményért, e harmóniáért küzdenek és bíznak benne — a nemtelen kibúvik e küzdelemből, eldobja az életet magától. S mert Madách helytől és időtől elvontan, az életnek mégis valamennyi oldalát s minden időben akarta megmutatni: azért kellett a drámai formát választania. Ime a költők

viszonya legfőbb értékeikhez. Petőfivel veleszületett az abszolút érték, Madáchban keserves tapasztalatok alapján szűrődött le; de mindakettő egész költészetével hirdette azt.

E kereteken belül sok kisebb, de irodalomtörténeti jelentőségű probléma önként oldódik meg. Csak az a kérdés, hogy ez a keret oly biztos-e, a minő apodiktikus Kristóf következtetéseinek láncolata. Erre a kérdésre egy rövidke ismertetés nincs hivatva a választ megadni. Annyit azonban állapítsunk meg, hogy (a 13. l.) szerényen kijelölt célját elérte: a dolgozatban sok szempont van, mely a két költő szellemi világának helyes megértésében figyelmet érdemel.

(Késmárk.)

Schannen Pál.

A magyar pap és tanító szociális kötelességei. Irták özv. dr. Schulz Józsefné okl. tanítónő és dr. Gidófalvy István kir. közjegyző. Kolozsvár, 1912 8r. 196 és 6 lap. Ára 4 kor. Megrendelhető a szerzőknél, Kolozsvárt.

A szerzők egyikét, Gidófalvy Istvánt, három évtizedre terjedő közéleti és társadalmi munkájából ismerjük; a másik szerzőt, özv. Schulznét ebből a kötetből. Kettejük egyetértő, közös törekvéséből támadt ez a kötet, melyről kivételesen meg kell itt is emlékeznünk.

A kötet két nagy fejezetre oszlik, egyikben azokat a kötelességeket, tudni- és tennivalókat tárgyalja, melyekkel a falu népét mindenféle közönséges baj, betegség, ártalom ellen óvni és védelmezni kell és lehet. A testi épség, a gyermek és az anya, a föld népe védelme került ebbe a fejezetbe. A másikban a község népének támogatásáról van szó, tehát vagyoni, művelődési és társadalmi helyzete építéséről. Rövidre fogva a testes kötet arra eszméltet, hogy a pap és a tanító, vagy általában minden tanult ember ki a nép között él, miképpen használhat és miben segíthet a falu élete és népe java körül.

Ebben az általános ismertetésben benne van a munkának nagy jelentősége és gyakorlati értéke, mert a jelzett keretben mindazt el lehet helyezni, tehát mindazt meg lehet találni, a mi a falu életét egészségessé, hasznossá és a haza javára erőssé teszi. Az emberben rejlő nemzeti vagyoni fölismerése, védelme és támogatása teszi lehetővé, hogy az egészségben élő munkabeli érték, józan életmódban biztosítható vagyoni és mivélésben megszerezhető szellemi erő, a társadalomnak legszélésebb rétegét boldogíthassa. Pap előtt a legnemesebb pásztorkodás, tanító előtt a legokosabb tanítás, a néppel érintkező úr előtt a leghasznosabb foglalkozás terét nyitja meg és tevékenysége módjait ismerteti. A mi benne tanács és tanítás, a mi benne védelem és támogatás, tapasztaláson épült és a szükség fölismeréséből fakadt. Valóságos kalauz az egyszerű, de becses tudnivalók tömegében, kézikönyv a falu mindennapi védelme gyakorlásában. Elmélet

helyett gyakorlât, okoskodás helyett okosság, magyarázat helyett útmutatás, szóval értelmes és hasznos tanácsoknak szeretettel készült összefoglalása.

Ki a falu életét a régebbi, boldogabb világban ismerte és ma ismeri, meglepődve állapítja meg, hogy a demokrata és liberális világ a falun milyen nagy rombolásokat végzett. A régi világban minden falunak meg volt a maga patrónusa vagy patronája. Földes úr, pap, tanító, együtt élt és dolgozott a maga népével, vezetője, fiskálisa, doktora, takarékpénztára segítõje és gyámollítója volt mindenféle ügyes-bajos dolgában. A míg ezt tette és így tette, vezetője és támasza volt a falunak és tekintélye is, tehát nyugodtan és bizalommal fordult hozzá mindenki. Az országot ért nagy átalakulás idején a falu élete is átalakult, legtöbbször magára maradt és így elmaradt. A megváltozott birtokviszonyok, az életmód és fölfogás megváltozása következtében a régi urak, papok, tanítók száma is megfogyatkozott. A városok és a forgalom lendülése a falu életét is átalakította, de sem jobbá nem tette, sem művelésével nem gondolt eléggé. Mennyi keserűség, félreértés romlás és hanyatlás járt e változás nyomában, míg a tapasztalat meg nem tanította arra, hogy a faluval s a föld népével, szóval a kis emberekkel, törödni nagy gyönyörűség és nagy kötelesség. A mit a mai szociális elmélet tanít, a régi urak, papok, tanítók, gyakorlatilag a maguk módja és korrekt kulturája szerint, véghez vitték. Ebben a könyvben az új szociális törekvés okos terjesztését és a kis ember gondozását irányító szeretet munkáját kell látni s ezért nem bókolni, hanem segíteni kell a szerzőknek.